

Panorama roku 2010
pod ovzduším biotechnologie

AGRObase 28.2.2011 str 30-31

Jaroslav Drobník

Nad Evropou zůstalo v roce 2010 ovzduší dusivé. Stále se převaluje smog pověr o transgenních plodinách (úředně geneticky modifikovaných – GMP) pod tlakovou nízí legislativy. Objevují se však určité turbulence, které snad signalizují změnu. Portugalsko chtělo vyhlásit zónu „bez GMP“, ale Evropský úřad pro bezpečnost potravin (EFSA) označil zdůvodnění za plané. Německý Ústavní soud rozhodl, že koexistence přenášející všchnu odpovědnost za „genetickou čistotu“ pole sousedů na pěstitele GMP je v pořádku, „neboť nejsou vědecky zjištěny dlouhodobé důsledky pěstování GMP“. Jiný německý soud však odsoudil na šest měsíců aktivistu-recidivistu Bergstedta ničícího pokusná pole. Zato ve Francii aktivisté zničili transgenní révu – o trestech není nic známo. Francouzská etická komise navrhla zakázat pěstování průmyslové odrůdy bramboru Amflory a vědci tam zastavili výzkum GMP, protože je nepopulární. Ale v Itálii soud zrušil zákaz pěstování transgenní kukuřice.

Neblahé je, že evropský smog zasahuje nejen do Afriky, ale svými škodlivými výparu pseudovědeckých prací dosáhl až do Indie. Důležitou složkou místní stravy je lilek, ale jeho úrodu decimují škůdci. Na Filipínách vyvinuli Bt lilek s genem pro peptid toxický pro hmyz. Indický ministr zemědělství Sharad Pawar v souhlase s názorem indických vědců jeho pěstování doporučil, aby se zabránilo obrovským ztrátám, ale ministr životního prostředí Jairam Ramesh ho zakázal. Odvolával se mj. na evropskou legislativu a práci skupiny Gilles-Eric Séraliniho, statisticky odvozuující z dokumentace firmy Monsanto, že uváděné transgenní odrůdy kukuřice jsou zdravotně rizikové. Tyto závěry však byly odbornou veřejností, mj. francouzskou Hlavní Biotechnologickou radou, prohlášeny za neopodstatnělé a celá práce odmítnuta EFSA.

Séralini není v Evropě jediným ideologickým „vědcem“, který v roce 2010 ztroskotal. Před dvěma lety rakouské Spolkové ministerstvo pro zdravotnictví, rodinu a mládež s velkou pompou vydalo práci skupiny profesora Jürgen Zenteka „prokazující“, že myši krmené hybridní transgenní kukuřicí mají problémy s množním. Rakousko na základě toho tlačilo EU k zavedení přísných opatření. V březnu 2010 už bez pompy Rakousko tuto práci odvolalo.

Atmosféra v Evropě je naštěstí pod vlivem globálního proudění. V roce 2010 stoupal důraz na klíčovou úlohu zemědělství – nasýtit rostoucí lidskou populaci a navíc uspokojit požadavky na kvalitu a složení potravy. Organizace Spojených národů pro zemědělství a potravinu (FAO) uváděla, že v tomto roce bylo 925 milionů lidí o hladu nebo podvyživených, což je sice pokles proti roku minulému, ale stále hrozivý podíl. Očekává se, že k roku 2050 naroste lidstvo na 9 miliard a OSN požaduje zvýšení zemědělské produkce o 70%. Jenže tvrdou skutečností je úbytek orné půdy, nedostatek sladké vody a očekávané klimatické změny. Jejich dopad na evropské zemědělství vypočítali jen za rok 2003 Erich Fischer a Christoph Schär z Federální techniky v Curychu na ztrátu 13 miliard eur.

Na tuto situaci reagovaly významné náboženské organizace s odvoláním na biotechnologii, konkrétně transgenní plodiny. V roce 2010 se zveřejnily závěry studijního týdne, který v květnu 2009 organizovala Pontifikální Akademie věd ve Vatikánu pod názvem *Transgenní rostliny pro zabezpečení potravin v souvislosti s pokrokem*. Mons. Prof. Marcelo Sánchez Sorondo, kancléř Pontifikální akademie, pozval 41 účastníků do sídla Akademie v Casina Pio IV. Již jména organizátorů programu byla výmluvná: Ingo Potrykus – „otec“ zlaté rýže a Klaus Amman – známý guru biotechnologie. Ze závěrů je podstatné:- „Současná zemědělská praxe je neudržitelná, je spojena s obrovskými ztrátami zemědělské půdy a nepřijatelně vysokou aplikací pesticidů.“- „Využití genového inženýrství a moderních molekulárních technik v zemědělství je příspěvkem k řešení těchto problémů.“ – „V podstatě těchto metod není nic, co by narušovalo bezpečnost takto vypěstovaných plodin.“ Toto stanovisko je velká pomoc ve vyvracení pověr, které panují mezi křesťanskou veřejností, zejména v Evropě. Nezůstávají pozadu ani křesťané v Asii; biskupové na Filipínách se vyslovili pro GMP.

V květnovém čísle židovského časopisu Jewish Journal vyšla teze, kterou by si leckteré organizace měly denně opakovat: „...komu vadí geneticky modifikované plodiny v potravě, neměl by jíst žádné plodiny, protože všechny kulturní plodiny jsou modifikované tisíciletou lidskou selekcí. Genetické modifikace jsou pouze jemným nástrojem pro pokračování tisícileté činnosti. Tito kritici by jako domácí mazlíčky měli chovat pouze vlky a tygry.“

Podobně jednaly i muslimské authority. World Halal Forum 2010 v Kuala Lumpur na začátku roku prohlásilo geneticky modifikované plodiny (GMP) halal a vyzvalo muslimskou veřejnost (ulama) k diskusi s vědci o slučitelnosti GMP a Islámu. To v prosinci vyústilo v Penangu v Malajsií pracovním seminářem Islámských Učenců a Expertů Moderní Biotechnologie (Islamic Scholars & Experts of Modern Biotechnology) pod názvem *Agrobiotechnologie: Stanovisko Šaria*. Také zde byly závěry velice racionální: - „Moderní biotechnologie a genové inženýrství jsou důležité pokroky, zaslouží si podporu členů OIC (Organization of the Islamic Conference). Regulační opatření mají usnadňovat přijetí a využití geneticky modifikovaných produktů (GMP) zejména Muslimy. Genetická modifikace a GMP jsou halal, pokud zdroje, v nichž mají původ, jsou halal. Haram případy jsou omezeny na produkty odvozené z haram zdrojů, které si ponechávají svou původní povahu a nejsou podstatně změněny.“ – „Moderní biotechnologie a genové inženýrství jsou metody zdokonalování rostlin, a z hlediska šaria se ve své podstatě neliší od jiných technik ke zdokonalování rostlin.“

Tyto závěry kontrastují s dogmatem evropských politiků (které také prosadili v mezinárodním měřítku do tzv. Cartagenského protokolu), že ze všech metod vyšlechtění nových odrůd je výhradně transgenese zdrojem vážných rizik, tak vážných, že musí být regulována se stejnou důkladností a přísností jako jedy a výbušniny.

Neudržitelnost tohoto vědu popírajícího stanoviska je již zřejmá i Evropské komisi a proto se snaží situaci korigovat. Navrhla v červenci úpravu legislativy v tom smyslu, že členské státy budou legálně oprávněné zakázat na svém území pěstování GMP povolených Evropskou komisí. Záměrem bylo otupit odpor skupiny členských států, které svým

negativním hlasováním soustavně brání schvalování nových GMP. Návrh se však setkal s všeobecným nesouhlasem, neboť narušuje konzistenci evropského práva a ohrožuje jednotný trh. Kromě toho byl by jen další verifikací pověr: je-li oprávněný zákaz podložený pověrami, jsou oprávněné i ty pověry.

Došlo ještě k dalšímu zajímavému posunu. Greenpeace již nemohla vzdorovat etickému tlaku pro svůj odpor proti zlaté rýži – tedy odrůdě obsahující provitamin A a tudíž schopné ochránit především děti chudých rozvojových zemí před avitaminosou vedoucí až k oslepnutí. V lednu nový výkonný ředitel této organizace Kumi Naidoo z Durbanu v Jižní Africe v interview pro *Der Spiegel* prohlásil, že je nutné toto stanovisko korigovat. V únoru Benedict Haerlin, koordinátor GMO kampaně Greenpeace, vydal na konferenci BioVision podobné prohlášení.

Naproti tomu se Greenpeace chlubí, že v rámci nové (dosud pouze navržené) evropské instituce „evropské občanské iniciativy“ sebrali milion podpisů pod internetový prefabrikovaný dopis žádající moratorium na povolování GMP. Pro své sponzory se právem může tato organizace chlubit. Přesvědčit 80 milionů Evropanů o takovém nesmyslu, že sněžením transgenního plodu se změní jejich dědičnost, je úctyhodný výkon, i když politici EU ideově i finančně významně pomohli. Není divu, že 1,25% takto vystrašených občanů připojí své jméno na internetový dopis.

Tlak na politiky pokračoval i z druhé strany; např. EuropaBio Online Campaign - Support Free Choice (Podpoř svobodnou volbu- www.choiceforeurope.com), apel Ingo Potrykuse v červencovém čísle časopisu *Nature*, prohlášení Skupiny biotech zemědělců (Farmers Biotech Network - FBN), či výzva spojené delegace Španělska, Portugalska a Rumunska o uvolnění zemědělcům přístupu ke GMP. Organizace Public Research & Regulation Initiative – PRRI uspořádala v Evropském parlamentě v únoru seminář pod názvem *Dopad evropské regulace GMO na biotechnologický výzkum a obecné blaho*.

Jenže primárním zdrojem evropského dusna nejsou politici: regulaci GMP středověkého typu politici nezmění, dokud občany ovládají středověké pověry. Veřejnost však nemá důvod své obavy měnit, když forma zákonů staví GMP na roveň nebezpečných jedů a explosiv. To je typická inverze, která nad Evropou nehnutě udržuje dusnou a pro ekonomii nezdravou atmosféru. Její globální ekonomické dopady podrobně rozebral Kym Anderson z australského Centra pro ekonomické studie Univerzity v Adelaide. Došel k tomuto závěru: „pokud rozvojové země budou pokračovat v zákazu GMP ve snaze udržet si evropský trh, budou ztráty pro jejich spotřebitele a zemědělce obrovské ve srovnání s nevelkými, které by přinesla ztráta evropského trhu.“ Neblahý dopad potlačování GMP na životní prostředí shrnuli Graham Brookes and Peter Barfoot (*AgBioForum* 13, č.1). Stačí se však rozhlédnout doma: výměra Bt kukuřice byla 4 680 ha a kukuřice ošetřené insekticidem přes 50 000 ha. To je důsledek propagandy „ochránců přírody“.

Spíše než z tlaku na politiky plyne naděje z pozvolné změny vztahu veřejnosti ke GMP. V Anglii obava z GMO za posledních deset let poklesla ze 43% na 27%. Celoevropský posun v postoji veřejnosti monitorovaly tři průzkumy Eurobarometer: Zemědělství, Biotechnologie a Věda a technologie. Významné je zjištění, že veřejnost si žádá informace.

Jenže pro informování občanů se orgány EU příliš neangažují. Stále postrádáme v rámcových programech vybudování systému pro šíření věcných informací o transgenních plodinách, profesionálně postavený a finančně zajištěný alespoň srovnatelně s kampaněmi Greenpeace, Přátel země a podobných organizací šířících polopravdy a vymyšlené horory proti GMP.

Velmi by pomohlo, kdyby se členské státy (včetně ČR) a instituce EU odhodlaly k tomu, co udělali na Filipínách: spočítat a veřejnosti oznámit jaká je cena současných regulací. Vyčíslit přímé náklady, tedy kolik stojí úřednický aparát, laboratoře a jejich provoz, detekce, separace, značení, monitorování – a to třeba i GM sóji, které se zkonsumovala miliarda tun bez jakýchkoli problémů. A přičíst vyvolané náklady zejména zemědělců, (insekticidy, pohonné hmoty, stroje, práce) i spotřebitelů, kteří by mohli dostávat kvalitnější a levnější potraviny. Politici tvrdí, že celý světově unikátní byrokratický systém regulace GMP zavedli na přání voličů. Ale voliči by měli mít základní ekonomickou informaci: co dostávám a co za to platím.

Nakonec optimistická vize do budoucna: až budou Evropané na pouličním stánku žádat popkorn výhradně z Bt kukuřice, a ne z té stříkané insekticidem, bude nad Evropou čerstvý vzduch a evropští politici i úředníci se budou předhánět v ujištění, že právě oni vždy podporovali moderní zemědělství.